

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

“De visar med hela sig vad de vill och inte vill”

En kvalitativ studie om hur förskollärare verkar för de yngsta barnens möjlighet till delaktighet och inflytande i förskolan.

Kurs: Examensarbete för förskollärare, 15 hp

Program: Förskolläraryrket, 210 hp

Författare: Carolina Mohringe Gustafson

Handledare: Leif Carlsson

Examinator: Monica Nilsson

Termin: VT19

Jönköping University
School of education and communication

Examensarbete, 15 hp
Förskolläraryrket

Carolina Mohringe Gustafson

“De visar med hela sig vad de vill och inte vill.” En kvalitativ studie om hur förskollärare verkar för de yngsta barnens möjlighet till delaktighet och inflytande i förskolan.

“They show their intention with their whole self.” A qualitative study about how preschool teachers reinforce young childrens participation and influence in preschool.

Antal sidor: 30

Studiens syfte är att bidra till kunskapandet om de yngsta barnens möjlighet till delaktighet och inflytande i förskolan. Det empiriska materialet har insamlats via fem intervjuer med förskollärare. Även icke-deltagande observationer av förskollärares möjliggörande för de yngsta barnens inflytande och delaktighet har utförts vid de två avdelningar där de intervjuade förskollärarna arbetar. Datan har analyserats med hjälp av narrativ analys utifrån ett normkritiskt perspektiv.

Studiens resultat visar att två arbetssätt dominerar vad gäller arbetet med de yngsta barnens delaktighet och inflytande i förskolan. Det första arbetssättet går ut på att förstå och bekräfta det barnet uttrycker, detta förutsätter att med lyhördhet lyssna till hela barnet med alla kroppens sinnen. I detta anses kärnan i arbetet således vara att som förskollärare förstå det barnet försöker uttrycka så att barnet upplever sig förstått och bekräftat. Den andra dominerande metoden att arbeta med inflytande och delaktighet är genom att skapa valtillfällen för barnen. Studiens resultat visar även att faktorer som påverkar detta arbete inkluderar säkerhetsaspekter, omvårdnadsrutiner, barnens verbala förmåga och personlighet, förskollärartäthet och lokaler. Studien visar att arbetet med de yngsta barnen står i relation till djupt rotade diskurser vilket således gör det kopplat till makt. Studiens resultat visar även att vuxna har en definitionsmakt jämt emot barn som påverkar arbetet med de yngsta barnens delaktighet och inflytande. Det viktiga för att tillmötesgå detta är medvetenhet gällande makten jämt emot barnen och att inte använda mer auktoritet än nödvändigt.

Sökord: inflytande, delaktighet, de yngsta barnen, förskola

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 Jönköping	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	1
BAKGRUND.....	2
HISTORISK TILLBAKABLICK OM DISKURSER OCH MAKT.....	2
TIDIGARE FORSKNING.....	3
<i>Öppenhet och inlyssnande</i>	3
<i>Diskurser och makt</i>	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
SYFTE.....	7
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
METOD.....	8
TEORETISKT RAMVERK.....	8
GENOMFÖRANDE.....	10
DATABEARBETNING OCH ANALYSMETOD.....	11
RESULTAT OCH ANALYS.....	13
OLIKA PERSPEKTIV GÄLLANDE ARBETET MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE.....	13
INLYSSNANDE OCH HÖRSTYRKA.....	13
ATT SKAPA VALTILLFÄLLEN FÖR BARNEN.....	15
DET VERBALA SPRÅKET.....	15
NORMER GÄLLANDE DET YNGSTA BARNET.....	16
MAKT.....	18
FAKTORER SOM PÅVERKAR ARBETET MED DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE.....	20
DISKUSSION.....	22
RESULTATDISKUSSION:.....	22
<i>Arbete med inflytande och delaktighet genom inlyssnande och hörstyrka</i>	22
<i>Arbete med delaktighet och inflytande genom val</i>	23
<i>faktorer som påverkar förskollärarnas arbete med delaktighet och inflytande</i>	25

<i>Makt och barns motstånd</i>	27
Metoddiskussion.....	29
Slutsatser.....	30
REFERENSER.....	31
BILAGOR.....	33

Inledning

De yngsta barnen är en grupp som ofta hamnar i skymundan i förskolans värld. De är sällan i fokus när det pratas om förskolan och denna trend speglas även i forskning inom förskoleverksamheten, där just de yngsta barnen är underrepresenterade. Nina Johannesen och Ninni Sandvik (2009) menar att det råder bristande forskning gällande de yngsta barnens möjlighet till inflytande och delaktighet och att detta till mycket har att göra med rådande diskurser som påverkar barnsynen i samhället.

Diskurserna gällande det yngsta barnet är tydliga. Det yngsta barnet ses ofta som för litet, för inkompetent och i behov av skydd och guidning av den vuxne. Det yngsta barnet ses alltså som någon som ännu inte blivit människa utan först behöver fyllas med kunskap. I vissa fall ses det yngsta barnet i första hand som en tillhörighet till föräldrarna. Barnen generaliseras även på ett objektifierande vis då barnet snarare blir till som en åldersgrupp än som individ (Johannesen & Sandvik, 2009). Denna bild grundar sig i diskurser gällande det yngsta barnet som rotat sig fast under en lång tid tillbaka, och har att göra med utvecklingspsykologi som under en lång tid haft en stark prägel på förskolan (Johannesen & Sandvik, 2009). Dessa utvecklingspsykologiska utgångspunkter lever kvar än idag och fastställer den vuxne som förebild. Det yngsta barnet hamnar därmed längst bort från idealet i relation till den vuxne – som minst kompetent i människoskalan. Dessa normer är i många fall så självklara hos människor att de konstruerats till sanning. De är även vitt spridda både på förskolor och i samhället som stort. Detta blir problematiskt då vi färgas av dessa, i många fall osynliga normer gällande det yngsta barnet, vilket i sin tur påverkar inte bara vårt bemötande men även styrdokument och lagstiftning. Detta begränsar våra möjligheter att se det yngsta barnet som en egen individ med tankar, vilja och egna intentioner - som subjekt.

Att det istället kan vara barnet som fyller oss vuxna med lärdom talas det sällan om. Min förhoppning är att undersökningen bidrar med forskning som ifrågasätter bristdiskurserna och därmed bidrar till en normativ rekonstruktion av det yngsta barnet som kompetent. Jag hoppas även kunna tillföra med ny kunskap inom ett forskningsområde där detta känns bristande.

Bakgrund

Historisk tillbakablick om diskurser och makt

Sandvik (2007) skriver:

... vi möter den andre med färdiga svar och gör den andre till en del av vår värld. Vi skapar den andre i vår egen bild. På så sätt gör vi oss blinda och döva för den andre. Alternativet ligger i att man låter sig beröras, inte av sig själv, utan av något utanför sig själv: den andre. (s.31-32)

Diskurser har att göra med hur vi pratar om något. De ordval vi väljer står i relation till normer och värden - vi skapar därigenom det vi pratar om med vårt språk (Johannesen & Sandvik, 2009). Diskurser handlar alltså om ett synsätt gällande omvärlden som förmedlas med språket och sprids i samhället. Detta innebär således att vi uttrycker och förmedlar vår verklighetsuppfattning genom talet, vilket är kopplat till makt då denna verklighetsuppfattning påverkar andra. *Bristdiskurs* är en diskurs som konstruerar objektet i en negativ mening, som något bristfälligt i relation till vad det egentligen är (Johannesen & Sandvik, 2009). Begreppet står ofta i relation till gällande normer. *De yngsta barnen* är därför det begrepp som valts för att beskriva människor i åldrarna ett till tre år. Detta efter avvägandet att begreppet är minst laddat med förutfattade meningar gällande det yngsta barnet. Exempelvis används inte laddade begrepp så som småbarn, då denna benämning i sig konstruerar det yngsta barnet i ett bristperspektiv, det vill säga som någon underlägsen oss vuxna. Eftersom undersökningen ämnar analysera och problematisera normer och diskurser är benämningen av denna målgrupp aktuell. Detta då vuxna besitter *definitions*makt gentemot barnen (Johannesen & Sandvik, 2009). Detta menar Arnér (2006) har att göra med att barn är underordnade vuxna i samhället. Detta har lett till att vuxna systematiskt besitter *makt* över barnen. Denna makt sitter ofta "i väggarna" och är sällan varken ifrågasatt eller reflekterad. Makten över barnen gör sig synlig i exempelvis förskollärares regler som ofta används som ett verktyg för kontroll över barnen. Denna kontroll blir ett hinder i barnens möjlighet till inflytande.

De yngsta barnen är en grupp som har en historia av att associeras till en *objektifierande* bristdiskurs. Objektifiering av barn innebär att de reduceras till en grupp eller objekt snarare än att i första hand ses som en person. Orsaken är att utvecklingspsykologin länge dominerat förskole världen som teoretisk norm (Johannesen & Sandvik, 2009). Johannesen och Sandvik (2009) menar att utvecklingspsykologin fört med sig en objektifierande prägel på de yngsta barnen. De vuxna får tolkningsföreträde gällande varför de yngsta barnen gör som de gör. Dessa tolkningar görs inte sällan utifrån omedvetna diskurser gällande det yngsta barnet. Bristdiskurserna för med sig att barnet konstrueras av den vuxne på olika vis beroende på i vilket ljus den vuxne ser barnet. De yngsta barnens uttryck kan således exempelvis förklaras av de vuxna med att barnet är i affekt, alltså påverkad av känslor. Förklaringar som vuxna har kan även grunda sig i behaviourismen, att det har att göra med en enkel orsak och verkan. Stern förklarar detta på följande sätt:

“Because we cannot know the subjective world that infants inhabit, we must invent it, so as to have a starting place for hypothesis-making.” (Stern, 1985, s.4)

Sandvik och Johannesen (2009) menar dock att sådana utgångspunkter är problematiska och förenat med maktutövning gentemot barnen, då deras försök till inflytande förminskas och simplificeras. Istället, menar dem, bör man bejaka ovissheten om att den enda som vet vad som föregår i den andre är den personen själv. Med andra ord kan förskolläraren enbart gissa vad barnet försöker uttrycka.

Den utvecklingspsykologiska teorin placerar den vuxne som den idealiske människan. De som inte är vuxna ses därigenom som bristfälliga och alltså inte riktigt som färdiga. De yngsta barnen ses som längst bort på människoskalan och blir som konsekvens av detta till i ett bristperspektiv som någon som först måste fyllas med kunskap. Den utvecklingspsykologiska diskursen har varit dominerande så pass länge att detta ofta ses som självklart och normalt. Dessa diskurser styr samhället och för med sig att barn inte prioriteras på samma vis som vuxna. Barn lever således i en vuxenanpassad värld (Arnér, 2006). Dolk (2013) menar även att normer är sammankopplade till makt på ett ofta osynligt vis. Normer, menar hon, är ofta osynliga tills dess att någon bryter dem.

I relationen mellan vuxna och barn konstrueras den vuxne som den kompetenta. Det faller då på den vuxne att överföra, eller fylla barnen, med kunskapen. Sandvik och Johannesen (2009) menar att det är viktigt med en medvetenhet beträffande att denna diskurs är dominerande. Diskursen, menar de, riskerar att påverka oss på ett subtilt plan då denna maktrelation riskerar att tas för givet och därmed osynliggöras. Makten jämt mot just de yngsta barnen, menar de, är extra markant. Det är därför även viktigt att vara medveten om vår definitionsmakt som vuxna. Att vuxna besitter sådan makt gentemot just de yngsta barnen har mycket att göra med att barnen inte nödvändigtvis besitter verbalt språk i samma utsträckning som vuxna människor. Gillund (2006) menar att det verbala språket är en viktig faktor vad gäller möjlighet till inflytande för barn på förskolan. Barn som har ett begränsat språk har generellt mindre inflytande än mer verbala barn och blir inte inbjudna till lek i lika stor utsträckning.

På grund av sin begränsade verbala förmåga blir det yngsta barnet tvunget att uttrycka sin vilja på andra sätt, och blir därmed beroende av vuxnas tolkning och förståelse av dess uttryck. Den vuxne hamnar därigenom i en maktposition och får tolkningsföreträde. Med andra ord är den vuxne tilldelad rollen att sätta ord på och tolka den andre – barnet. Beroende av vilka teoretiska normer den vuxne bär med sig skapas därmed barnet som antingen kompetent eller bristande. Sandvik och Johannesen (2009) menar att detta är en komplex situation som i första hand hanteras genom medvetenhet hos de vuxna. Det är därför, menar de, viktigt att diskutera dessa frågor i arbetslaget och synliggöra rådande diskurser i bemötandet av barnen.

Dessa normer har även fått som konsekvens att de yngsta barnen osynliggjorts i samhället vilket har resulterat i ibland annat bristande forskning (Johannesen & Sandvik, 2009). Som resultat av detta är forskning om de yngsta barnen, i synnerhet forskning som tillmötesgått barnet utifrån *barns perspektiv*, alltså det perspektiv som barn har, en bristvara. Forskning som gjorts om de yngsta barnen har tidigare i synnerhet berört sådant som skiljer det yngsta barnet från den vuxne. Exempel är forskning om toddlarkultur, de yngsta barnens protospråk och kroppsliga uttryck. Barns perspektiv har till stor del hamnat i skymundan, vilket Sandvik och Johannesen (2009) vill synliggöra och utmana. Detta då de menar att diskurserna om de yngsta barnen riskerar att leda till att vi möter barnen med förutfattade meningar. Dessa förutfattade meningar påverkar våra handlingar och kan i sin tur leda till att bristdiskurser reproduceras. Med andra ord fokuseras det man tror man kommer att se hos den andre medan

andra aspekter osynliggörs (Sandvik, 2007). Sandvik och Johannesen (2009) vill lyfta att de yngsta barnen först och främst är *subjekt*, människor med egen vilja och intentioner vilket de menar är en viktig utgångspunkt i det pedagogiska arbetet. Bemöter man barnen som medmänniskor och subjekt kan dessa djupt rotade bristdiskurser motarbetas och omkonstrueras.

Tidigare forskning

Öppenhet och inlyssnande

“...Man måste lyssna hela tiden på vad alla pratar om, noga måste man lyssna. Det är bara så man kan få en bra hörstyrka.” (Åberg & Lenz-Taguchi 2018, s.10.)

Åberg och Lenz-Taguchi (2018) strävar i sin forskning efter att utgå ifrån barns perspektiv. Citatet ovan skildrar ett barns tankar om *hörstyrka* som kommit att bli ett viktigt begrepp inom forskningen. Hörstyrka är en egenskap som vuxna tränar upp när de lyssnar till barn med ett genuint intresse. Det handlar om att med alla sinnen lyssna till hela barnet på ett djupt sätt där strävan är att nå barns perspektiv. Hörstyrka är sprunget ur det sociokulturella perspektivet och Reggio Emilia (Åberg & Lenz-Taguchi, 2018). Åberg och Lenz-Taguchi (2018) forskar utifrån ett poststrukturellt feministiskt, sociokulturellt perspektiv. De menar att arbetet med barns inflytande och delaktighet förutsätter just god hörstyrka. Även Sandvik och Johannesen (2009) menar att det krävs att lyssna till barnet med hela kroppen för att förstå dess perspektiv. De menar också att det är viktigt att möta barnet på deras nivå i det barnen gör för stunden, exempelvis att som pedagog vara på golvet i barnens lek. Eide och Winger (2005) lyfter att det är viktigt att tänka på att varje barns perspektiv är unikt och bundet till den kontexten barnet befinner sig i. Ett barns uttalande är därigenom inte alla barns perspektiv och kan därför inte tolkas som sådant. Det finns med andra ord inget “universellt” barns perspektiv.

En viktig faktor i arbetet med de yngsta barnens möjlighet till inflytande och delaktighet är att få barnen att känna att pedagogerna försöker förstå dem. Förståelse av de yngsta barnen

förutsätter att de möts där de är och med en intention av att verkligen lyssna och förstå (Sandvik & Johannesen, 2009; Åberg & Lenz-Taguchi, 2018). En forskare som studerat detta område är Daniel Stern som utgår ifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv. Stern har introducerat begrepp som exempelvis intoning (Brodin & Hylander, 1997). Intoning beskrivs som akten att tona in sig på exempelvis någon annans sinnestillstånd. När detta lyckas inträffar *intersubjektivitet* - ett delat fokus mellan människor. Detta fokus kan användas som verktyg för att uppnå förståelse mellan sig själv och de yngsta barnen. Gillund (2006) har i sin masteruppsats forskat om just vikten av delat fokus i syfte att arbeta med de yngsta barnens inflytande och delaktighet. Studien kom fram till att delat fokus är centralt för att den vuxne ska kunna förstå barnets perspektiv. Gillund (2006) menar även att man som pedagog måste lyssna till alla barnens uttryck eftersom det sker med hela kroppen.

Gillund (2006) menar att förskollärare generellt brister i att lyssna till barnen men samtidigt kräver de att själva bli lyssnade till. Förskollärare brast även i arbetet med inkludering av barns intentioner och intressen. Istället för att utgå ifrån barns perspektiv arbetade förskollärare snarare med det de trodde barnen var intresserade av utan att inkludera barns tankar. Analysen i Gillunds forskning kom fram till att den viktigaste aspekten i arbetet med de yngsta barnens delaktighet och inflytande är förskolläraren. Att förskolläraren besitter förmågan att i första hand se de yngsta barnen som subjekt och medmänniskor visade sig vara den allra viktigaste förmågan.

Inflytande och delaktighet är en etisk praxis som handlar om att barnen får vara del av en gemenskap där alla blir lyssnade till (Sandvik & Johannesen, 2009). Inflytande och delaktighet är därför inte begränsat till en specifik individs rätt att bestämma över gruppen. Inflytande och delaktighet är nära sammankopplat med demokrati och handlar om att ta hänsyn till och respektera varandras åsikter. Det handlar om barnens rätt att tillsammans få påverka sin vardag på förskolan (Larsen, 2008).

Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet är att bidra till kunskapandet om de yngsta barnens möjlighet till delaktighet och inflytande i förskolan.

Frågeställningar

1) Hur synliggör och beskriver förskollärare att de verkar för de yngsta barnens inflytande och delaktighet i förskolan?

2) Vilka faktorer menar förskollärare påverkar deras arbete med de yngsta barnens inflytande och delaktighet?

Metod

Studien är kvalitativ då fokus hamnar på att ta del av människors berättelser och uttryck. Empirin insamlades genom observation av två yngre barns avdelningar samt semistrukturerade intervjuer av de fem förskollärare som arbetar där. Undersökningen utgår ifrån två metoder för att skapa en större tillförlitlighet samt möjlighet att insamla data på ett bredare sätt med hjälp av fler sinnen och ur fler perspektiv.

Teoretiskt ramverk

Normkritiskt perspektiv är studiens teoretiska ram och problematiserar normer som påverkar samhället. Normer är kopplade till makt. De som tillhör normen besitter mest makt jämt mot de som bryter normen. De yngsta barnen är historiskt präglade av utvecklingspsykologiska normer som har inverkan på förskollärares praktik i förskolan. Barnen är även utsatta ur ett maktperspektiv i relation till de vuxna vilket gör detta perspektiv passande för studien.

Semi-strukturerade intervjuer utfördes då dessa utgick ifrån frågeformulär med öppna frågor (Christoffersen, Johannessen, 2012; Bilaga 1). Frågorna i intervjuguiden utformades utifrån relevant tidigare forskning som visat sig viktig inom forskningsområdet, som exempelvis makt och inlyssnande. Christoffersen, Johannessen (2012) menar också att de öppna frågorna för med sig minimal påverkan på intervjupersonernas svar, vilket i sig leder till högre tillförlitlighet. Den semi-strukturerade intervjun är även likvärdig då samma grundfrågor ställs till samtliga intervjupersoner. Forskaren kan dock välja att ställa följdfrågor för att nå ämnet på ett djupare sätt och leda intervjupersonen mot det hen avser undersöka (Christoffersen & Johannessen, 2012). Intervjuer av fler förskollärare hade varit att föredra då detta möjliggjort för fler berättelser och därigenom en bredare bild av deras arbete med de yngsta barnens inflytande och delaktighet. Detta hade varit en faktor för högre generaliserbarhet. Studiens begränsade tidsresurser har dock hindrat denna möjlighet. Fokusgruppsamtal hade möjligen kunnat ge en djupare bild av den kollektiva synen på arbetet med inflytande och delaktighet hos de yngre barnen. Detta då förskollärarna i ett gemensamt längre samtal har möjlighet att tillmötesgå ämnet tillsammans på ett mer ingående och detaljerat vis. Detta valdes dock bort då förskollärarna inte hade möjlighet att avvara den

mängden personal samtidigt. En annan faktor var oron över att mer tillbakadragna intervjupersoner riskerar att hamna i skymundan under fokusgruppsamtal.

Studiens avsikt är att sträva efter att närma sig barns perspektiv, detta då studien utgår ifrån ett normkritiskt perspektiv och avser att kritiskt analysera eventuella rådande diskurser. Då tidigare forskning visar att utvecklingspsykologiska diskurser råder tycks barns perspektiv som utgångspunkt vara extra betydelsefull (Sandvik & Johannesen, 2009). Då det på grund av språkliga hinder inte ansågs möjligt att intervjua de yngsta barnen utfördes istället icke-deltagande observationer av förskollärarna. Det innebär att studentforskaren observerar på ett sätt som påverkar situationen så lite som möjligt utan att interagera med barn eller förskollärare. Observationer inkluderades i första hand för att komma så nära barns perspektiv som möjligt då deras tecken på försök till inflytande och hur detta besvaras av förskollärare inkluderades i studien. Metoden möjliggjorde även insamling av data via fler sinnen vilket i sin tur förde med sig att förskollärarna hade möjlighet att förmedla sådant de inte kunde beskriva med ord och istället visa det i handling. Undersökningen kunde via dubbla datainsamlingsmetoder se ifall exempelvis arbetssättet stämde överens med vad som berättades i intervjuer vilket i sin tur leder till större tillförlitlighet för studien.

Observationerna gav då möjlighet inte att döma eller bedöma förskollärarna utan snarare bidra till en mer tillförlitlig undersökning. Detta ur ett tillförlitlighetsperspektiv - att komma så nära det som undersöks som möjligt.

Observationerna utfördes en halvdag på vardera avdelning genom spaltdokumentation över hur förskollärarna tillmötesgick barns tecken på försök till inflytande. Jag är medveten om att observationernas data inte representerar barnens sanna intentioner utan enbart mina tolkningar av vad de gissningsvis försökte uttrycka. Insamlad data förblir därav en tolkning och inte objektiv fakta även om barns perspektiv eftersträvats.

Två avdelningar valdes istället för en för att möjliggöra att undersökningen utgick ifrån en bredare bild med större tillförlitlighet och generaliseringsmöjligheter. I strävan efter hög tillförlitlighet samt försök att närma sig barns perspektiv i största möjliga mån har avdelningar valts med förskollärare som har lång erfarenhet av arbete med de yngsta barnen. Detta är i överensstämmelse med Engdahl, Ärlemalm-Hagsér (2015) som lyfter fram att lång erfarenhet medför en större medvetenhet gällande barns inflytande och delaktighet vilket resulterar i ett mer inlyssnande klimat och en samspelande atmosfär. Detta är av relevans för

studien då förskollärares berättelser då grundas i en barnsyn där barnet ses som subjekt. Förskollärarna som deltog i studien arbetade även aktivt för att möjliggöra för de yngsta barnens delaktighet och inflytande. De undersökta avdelningarnas personal bestod även av enbart förskollärare. Detta var ett medvetet val och påverkade studien. Ett annorlunda urval hade därför medfört ett annat resultat.

Studien har utgått ifrån vetenskapsrådets fyra huvudkrav vad gäller forskningsetisk sed. Studien utgick ifrån informationskravet ifrån när de inblandade informerades om studiens syfte, vad deras deltagande innebar och att de när de vill kan välja att avbryta (Vetenskapsrådet, 2018). Även barnen informerades utifrån den utsträckning de kunde förstå. Samtyckeskravet innebär att samtliga deltagande godkände deltagande i studien. Samtliga vårdnadshavare godkände sina barns deltagande, jag åtog även lyhördhet jämt emot barnens eventuella motstånd under studien. Jag lämnade rummet om jag tolkade motstånd, detta på grund av samtyckeskravet. Konfidentialitetskravet utgicks ifrån då samtliga deltagare i studien avidentifierats, det går således inte att ta reda på vilka som deltagit eller vilka förskolor som undersökts. Nyttjandekravet har även inkluderats då den insamlade datan förstördes efter studiens slut och inte tagits del av någon annan än mig

Ur etiska perspektiv har ljudinspelning och videofilmning av barn valts bort. Under observationerna strävade jag mot att skapa en så positiv upplevelse för barnen som möjligt. Detta både ur ett etiskt perspektiv då de inte var vana vid främmande vuxna på avdelningarna men också för att motverka forskareffekten som påverkar studiens tillförlitlighet negativt (Christoffersen & Johannessen, 2012). Jag presenterade mig för alla barn och berättade syftet med vistelsen för att skapa en trygghet hos barnen. Situationer som kunde uppfattas som känsliga eller kränkande för barnen dokumenterades inte. Exempelvis dokumenterades inte gråtande barn eller blöjbyten.

Genomförande

Förskollärarna kontaktades en månad innan det planerade besöket. Detta för att säkerhetsställa att datainsamlingen kunde ske två veckor in i examensarbetet för att maximera tid till analysen. Förskollärare och vårdnadshavare informerades genom informationsbrev om deltagandets innebörd inklusive avidentifiering, möjlighet att avbryta när de ville och

undersökningens syfte. När deltagare och vårdnadshavare godkänt deltagandet besöktes avdelningarna. Besöket inleddes med att hälsa på deltagare och barn, speciell vikt vidtog för information till barnen gällande vem studentforskaren var och anledningen till besöket.

Efter detta inleddes den icke-deltagande observationen där studentforskaren dokumenterade aspekter av förskollärarnas interaktion med barnen. Båda avdelningarna hade tre förskollärare som följdes vid varje avdelning i tre respektive fyra timmar. Dokumentationen gjordes via spaltdokumentation, situationer som frukost och lunch dokumenterades på båda avdelningarna.

Efter observationen intervjuades förskollärarna en efter en. Förskollärarna intervjuades efter en intervjuguide med tio öppna frågor. Eventuella följdfrågor ställdes efter behov för att få ett djupare svar. Intervjuerna spelades in och genomfördes på en lugn tyst plats.

Databearbetning och analysmetod

Data bearbetades och analyserades enligt Rennstam och Wästerfors (u.å) rekommendationer. Jag började med att transkribera de inspelade intervjuerna. Även exempelvis skratt och pauser inkluderades för att bidra till högre tillförlitlighet. När alla intervjuer transkriberats gjorde jag mig bekant med materialet genom att läsa intervjuerna med det normkritiska perspektivet, syftet och studiens frågeställningar för ögonen. Rennstam och Wästerfors (u.å) menar att det är viktigt att bli förtrogen med sitt material genom att "umgås" med det då detta medför en djupare insikt i materialet. Jag eftersträvade det genom att läsa materialet åtskilliga gånger. Materialet kodades vilket innebär att varje mening summerades med nyckelord som skildrade min tolkning av textens innebörd. Dessa summeringar överblickades sedan varpå mönster tolkades ur kodningen, dessa mönster blev sedan resultatets teman. Rennstam och Wästerfors (u.å) menar att det är viktigt att materialet blir rättvist representerat, exempelvis kan ett alltför selektivt perspektiv leda till att favorittesen blir överrepresenterad och andra delar osynliggjorda. Av denna anledning har jag eftersträvat att bemöta materialet med ett öppet sinne utan att på förhand söka efter färdiga svar. Jag har eftersträvat att "lyssna" till materialet och utgå ifrån detta i utformningen av teman (Rennstam & Wästerfors u.å).

De två avdelningarna hade jobbat länge tillsammans, 11 respektive 13 år. På grund av detta var de samspelade i sitt arbete med de yngsta barnens delaktighet och inflytande, detta medförde att förskollärarna som arbetade på samma avdelning gav korrelerade svar. Svaren kunde dock skilja sig åt mellan avdelningarna. För att underlätta presentationen av resultatet och analysen gjordes därför valet att presentera avdelning för avdelning i de fall olika resultat framkom. Uppdelningen mellan avdelningarna är således av utformningssyfte och inte för att jämföra avdelningarna.

Resultat och analys

Olika perspektiv gällande arbetet med delaktighet och inflytande

Förskollärarna på båda avdelningarna menade att arbetet med inflytande och delaktighet med de yngsta barnen hade att göra med att barnen fick önska sin vilja. Det rådde dock något skilda meningar gällande vad det innebar och hur detta rent praktiskt skulle genomföras. På avdelning 1 menade förskollärarna att det hade att göra med ett systematiskt förhållningssätt hos de vuxna – att genom sin människosyn och bemötande skapa en demokratisk öppen miljö på avdelningen. Avdelning 2 hade ett mer praktiskt tillmötesgångssätt då de menade att det i första hand handlar om att barnen ges rätt till en direkt inverkan på sin omgivning. Förskollärarnas uppdrag menade de, var således i första hand att skapa valsituationer där barnen kan få inverkan i exempelvis val av frukt, leksaker och sittplats vid måltid. Inflytande på avdelning 2 var alltså i första hand något som gavs från den vuxne till barnet.

Inlyssnande och hörstyrka

Samtliga förskollärare på båda avdelningarna menade att arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet i synnerhet hade att göra med att se och lyssna till barnen och vad de försökte uttrycka. Förskollärarna menar att de yngsta barnen framför allt mentalt lever i nuet och att de därför anpassar arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet genom att bekräfta det som barnen gör för stunden. De menar exempelvis att det är för abstrakt för barnen att förhålla sig till något som hänt för flera dagar sedan. Bekräftelse menar de, leder till att barnen känner sig förstådda och får vara en del av en samvaro där deras initiativ bemöts av intresse och strävan efter förståelse hos de vuxna. En förskollärare på avdelning 2 berättar att detta lyfter barnen och utvecklar dem som subjekt då de upplever sig vara delaktiga i en gemenskap vilket hon menar är av största vikt i det demokratiska arbetet.

Målet är alltså att nå intersubjektivitet med barnen. Med detta menas att förskollärarna strävar efter att nå delat fokus med barnen gällande vad det är barnen försöker uttrycka i stunden. Det handlar alltså om att genom hörstyrka lyssna till barnen med alla kroppens sinnen för att förstå och bekräfta det barnen uttrycker. På avdelning 1 kallar förskollärarna detta för lyhördhet, att vara närvarande och lyhörd för det barnen signalerar. Denna lyhördhet menade

de är beroende av att man både fysiskt och psykiskt är där barnen befinner sig, i nuet och på golvet i det som barnen gör.

Denna intersubjektivitet observerades på båda avdelningarna. Förskollärarna använde språket för att sätta ord på det som barnen gjorde eller uttryckte. På så vis blev barnen bekräftade i sina uttryck av förskollärarna. Språket inkluderade även kroppsliga uttryck och gester då förskollärarna med hela kroppen speglade det de tolkade att barnen ville uttrycka.

I ett exempel från observationerna ska förskollärarna ta på barnen haklapp inför maten.

Barn: (=skriker och viftar med armarna medan hon stirrar på förskolläraren).

Förskollärare: "Ja, du tycker inte om haklappen, du blir jättearg!"(=härmar barnets ansiktsuttryck och tonläge medan hon sätter på barnet haklappen).

I intervjuerna från avdelning 2 fokuserar förskollärarna mer ingående på hur de upplever att de yngsta barnen uttrycker sin vilja. De berättar att man ser i barnens ögon om det känner sig förstått. De menar att när intersubjektivitet mellan förskollärare och barn inträffar så lyser barnen upp i ögonen och med hela kroppen. Det är alltså när "lyset" inträffar hos barnen som man lyckats i sitt arbete med inflytande och delaktighet. "Lyset" beskrevs av samtliga förskollärare på avdelningen och de menar att det är viktigt att vara uppmärksam för detta då det är en bekräftelse från barnet att det blivit förstått. "Lyset" menar de alltså är ett tecken på att barnet upplever inflytande. De menar även att det är fantastiskt hur tydliga de yngsta barnen är i sitt kroppsliga uttryck. De berättar att när barnen uttrycker motstånd gör de det med hela kroppen och vokalt genom att skrika.

Observationerna på avdelningarna tydde även på mer subtilt motstånd. Detta kunde exempelvis vara att barnen inte svarar när pedagoger pratar med dem. Barnen kunde även vända sig bort eller att genom kontroll av lekkoder ta makten. På så vis kunde barnen få kontrollen över och påverka sådant som de vanligen inte får. Ett exempel på detta var när ett barn i rollek med en förskollärare kontrollerade henne att dröja kvar hos honom när de egentligen var sena till en samling. Förskolläraren upplevde sig i detta fall som kluven mellan att låta honom hålla kvar henne i situationen medan den utomstående faktorn personalbrist tvingade henne att bryta barnets inflytande och delta i samlingen då hon inte ville lämna sin kollega själv med hela barngruppen.

Förskollärarna på avdelning 1 strävade efter att verksamheten skulle utgå ifrån barns perspektiv, alltså det perspektiv som barnen har. Detta, berättade de, handlade om att se vad barnen gör och intresserar sig för just nu och anpassa verksamheten därefter. Exempelvis hade de byggt om ett av rummen till hinderbana då de observerat att barnen byggde hinderbanor på toaletten med pallar. En period hade de även skapat en sjukstuga i ett rum då barnen intresserade sig för sjuksköterskelek. Förskollärarna såg sig med andra ord i detta snarast som ett medium för barnen att få sin miljö skapad utifrån intressen intentioner och uttryck.

På avdelning 2 utgick verksamheten istället ifrån ett barnperspektiv, förskollärarna utformade alltså verksamheten utifrån vuxnas tolkning av barnens bästa. Inom dessa ramar fick barnen möjlighet till inflytande och delaktighet på sin omgivning.

Att skapa valtillfällen för barnen

Att skapa valtillfällen för barnen var en arbetsmetod som främst förskollärarna på avdelning 2 berättade att de arbetade med. Val som förskollärarna menade att barnen kunde vara med och påverka rörde sig exempelvis om val av frukt, sittplats vid måltid, val av leksaker, lekkamrater och så vidare. Valen barnen hade att tillgå var alltså begränsade och inom ramarna för det som förskollärarna bestämt som vuxna. Även här menade förskollärarna att de utgick efter barnens bästa. Barnen fick göra val så länge det inte ledde till skada för dem eller andra barn. Barnen fick även rösta på exempelvis vilken park de ska gå till vid utevistelse eller vilken bok de ville att förskolläraren skulle läsa. De fick även välja vilka gosedjur och leksaker som de tog med sig till förskolan. Samtliga förskollärare menar att det är viktigt att som förskollärare skapa valtillfällen för barnen.

Det verbala språket

En normativ faktor som spelade in gällande de yngsta barnens möjlighet till inflytande och delaktighet var deras verbala förmåga. I samtliga intervjuer samt observationer framkom att barn som ännu inte yttrade sin vilja i ord hade sämre möjlighet att skapa sig inflytande över

sin omgivning. Anledningen till att den verbala förmågan inte brukades kunde vara både att barnen inte lärt sig prata än men också att de av personlighet är mer tystlåtna eller tillbakadragna. Samtliga förskollärare på båda avdelningarna menade att det tillhörde deras uppdrag att hjälpa barnen fördela inflytande så att barn som inte uttrycker sin vilja verbalt eller som tillhör en mer tillbakadragen personlighet inte blir förbisedda på grund av de mer verbala och utåtriktade barnen. En förskollärare på avdelning 2 förklarade detta med att medvetenhet gällande dessa situationer var viktig. Detta då hon menade att de mer utåtriktade barnen tar inflytande på bekostnad av de mer försiktiga eller icke-verbala barnen. Detta kan vidare leda till en negativ spiral där de tysta blir tystare och de som tar för sig tar för sig ännu mer. Det gällde därför att inbjuda de tystare barnen till talutrymme, inte att tysta ner de verbala barnen. På avdelning 1 menade förskollärarna att de verbala barnen inte nödvändigtvis tog plats från de mer tystlåtna då de menade att de mer utåtriktade barnen stimulerade de andra via den *proximala utvecklingszonen*. Den proximala utvecklingszonen kan ses som gränsen vid vad man klarar av tillsammans men inte själv. Detta innebär att de mer verbala och utåtriktade barnens aktiviteter inbjöd de andra barnen till aktivitet och kreativitet. Observationerna visade även att förskollärarna fungerade som de icke-talande barnens röst då förskollärarna verbalt sätter ord på det de tror barnet uttrycker och därför fungerar som ett verktyg för uttryck hos barnen.

Trots förskollärarnas medvetenhet kunde det observeras en trend där förskollärarna oftare talar till de verbala barnen. De mest verbala och utåtriktade barnen gavs flest tillfällen att uttrycka sin vilja medan de barn som uttryckte sig med kroppen eller var tystlåtna fick minst inflytande eller till och med osynliggjordes. Exempelvis missade förskollärarna att ta vara på mer subtila eller tysta försök till inflytande. I observationerna stod ett barn i tystnad och tittade på en låda med leksaker som stod på en hylla bortom hans räckvidd. Han tittade sedan på förskolläraren som inte uppmärksammade detta. Efter en stund gav barnet upp och gick därifrån.

Normer gällande det yngsta barnet

“...Det viktigaste är att vi ser det kompetenta barnet, de allra yngsta. För det är de, de som kan såhär mycket. Det är inte alla som tänker så.” (Förskollärare avdelning 1, personlig kommunikation 12 april, 2019).

Normen om det kompetenta barnet är det som jag uppfattar som mest påfallande normen på avdelningarna. Samtliga förskollärare menar att det är den viktigaste aspekten vilket skildras i det inledande citatet. En av förskollärarna trycker extra på vikten av att ta ett steg tillbaka och lita på barnens kompetens att klara saker själva, vilket även framkommer systematiskt i observationerna från avdelningarna. Förskollärarna utgår även ifrån det sociokulturella perspektivet då de menar att de kompetenta barnen lär bäst av varandra och av miljön. Miljön används på förskolorna som ett verktyg för att signalera till barnen vad de får och inte får göra. Miljön är i första hand utformad för de yngsta barnen med deras behov i första rummet. Exempelvis är material tillgängligt för barnen att hämta själva, handtag på dörrar är låga och dörrar hålls öppna. Detta för att inbjuda barnet till att klara saker själva och minimera situationer där barnen är beroende av att be förskollärare om hjälp.

Förskollärarna menar även att de på olika sätt upplever att bristdiskurser gällande det yngsta barnet råder i samhället. Dessa diskurser, berättar de, visar sig när de exempelvis upplever bristande fokus på de yngsta barnen under fortbildningar eller när utomstående personer uttrycker förutfattade meningar gällande vad de yngsta barnen kan, eller snarare vad de inte kan. Förskollärarna berättar att de arbetar aktivt för att utmana dessa bristdiskurser.

I observationerna av avdelning 1 dokumenteras att förskollärarna talar till barnen på samma vis som de talar till vuxna. Istället för att som vuxna ta beslut om barnen eller kontrollera dem via tillsägelser uppmuntrar förskollärarna att barnen tänker själva och tar egna beslut. Detta gör de genom att ställa barnen inför val när möjlighet ges. Exempelvis fick ett barn som tog med sig leksaker till samlingen valet att antingen vara med på samlingen utan leksaker eller leka själv i ett annat rum för att inte störa de andra barnen. Barnet fick utrymme att tänka en stund innan hon tog leksakerna och gick iväg för att leka. När barnet lekt färdigt fick hon återvända till samlingen utan leksaker. Förskollärarna förmedlar en tro till barnets förmåga att klara saker själv. Ett exempel på detta var när en förskollärare lät ett barn tillfälligt leda samlingen medan hon gick iväg för att byta blöja på ett annat barn. Ett annat exempel på detta var en ettåring som fick ansvar för att skära banan i små bitar och dela ut till de andra barnen, vilket hon klarade utan hjälp av pedagog.

Förskollärarna använder sig aktivt av *scaffolding* vilket innebär ett följsamt arbetssätt där förskolläraren applicerar det stöd som behövs för att barnen på egna villkor klarar uppgiften.

Meningen med arbetssättet är att barnen ska leda situationen och att pedagogen inte hjälper barnen mer än nödvändigt. Detta för att utveckla barnens subjektivitet och självkänsla. Begreppet kan liknas vid en byggställning som står runt ett hus så att det inte ramlar. Exempel på observerade utövande av detta arbetssätt är förskollärare som med en bekräftande blick överför tillräckligt med trygghet till ett barn för att det ska våga fortsätta gå balansgång. Exempel på scaffolding observerades även när förskollärare gav barnen en ledtråd vid problemlösning eller placerade sig nära barn i konflikt, redo att hjälpa till om de inte lyckades lösa situationen själva.

Även om arbetssätten på de olika avdelningarna uppfattades som snarlika av mig uppmärksammades ändå några skillnader i bearbetningen av observationen. Exempelvis så hjälpte förskollärarna på avdelning 2 barnen i större utsträckning och tenderade att styra verksamheten mer medan förskollärare på avdelning 1 var mer följsamma och gav större utrymme för barnens uttryck. Förskollärarna på avdelning 1 förklarade även varför barnen inte fick göra det de ville i större utsträckning och sa nej till barnen färre gånger.

Makt

Förskollärare avdelning 2 (personlig kommunikation 16 april):

Vi behöver inte vara speciellt arga eller stränga eller så, det räcker med att vi är vuxna så har vi en jättestark makt. Ja, det är läskigt med makt men det är väldigt viktigt att pedagogerna pratar om det tillsammans. Hur använder vi oss av den då om vi nu ska ha någon makt, hur gör vi i olika situationer.

Samtliga förskollärare från båda avdelningarna uttryckte att de tyckte att makt är ett obehagligt begrepp. De höll även alla med om att de har makt jämt emot barnen och att det är av vikt att som pedagog vara medveten om detta och tillsammans diskutera i arbetslaget hur denna makt brukas på ett medvetet sätt.

Förskollärarna menade att det viktiga när det gäller pedagogers makt mot barn är att man som pedagog är medveten om denna makt och aldrig använder mer maktuttryck än nödvändigt. Exempelvis menar de att det är felaktigt att genom bestraffning försöka tvinga barn att äta. Detta menade förskollärarna utgår inte från barnets bästa och får enbart som resultat att

relation mellan barn och pedagog förstörs och trauma hos barnet riskerar att skapas. Förskollärarna förespråkar istället att skapa en trevlig matsituation för barnen där personalen talar gott om maten för att få barnen att äta på så vis. Det handlar alltså om att skapa en situation där barnen själva väljer det som pedagogen vill. Då slipper förskolläraren använda tillsägelser mot barnet. Hur man som pedagog säger nej menar förskollärarna även är viktigt. Förskollärarna förespråkar att först förklara för barnen varför exempelvis det som barnen tänkt göra inte passar just då. Beslutet läggs sedan hos barnen som får göra en egen bedömning av situationen och förhoppningsvis själv komma fram till att det blir bäst som förskolläraren tänkt. I observationerna sågs exempel på detta. Vid ett tillfälle började ett barn plocka fram leksaker precis innan det var dags för samling. Förskolläraren uppmärksammade detta, gick fram till barnet och förklarade att de snart skulle ha samling och att det kanske blir jobbigt för barnet att avbryta en lek han precis påbörjat. Förskolläraren stannade kvar hos pojken som stöd och väntade medan han tänkte en kort stund. Pojken la sedan tillbaka leksakerna och följde med förskolläraren till samlingen. Förskollärarna på avdelning 1 hade även som arbetssätt att undvika användning av ordet nej i arbetet med barnen och reflektera över om det finns möjlighet att istället säga ja.

Förskollärarna menar även att det är viktigt att diskutera i arbetslaget och tillsammans bestämma vad som gäller i olika situationer. Detta för att barnen ska vara trygga i eventuella regler även om regler i sig är något förskollärarna vill undvika så långt som möjligt. Även reflektioner gällande varför de gör på ett visst sätt är prioriterat då de menar att roten i det hela handlar om en medvetenhet pedagoger emellan – att de i arbetslaget har en tanke med varför de gör som de gör.

Miljön menar de, är även den en faktor gällande makt. Förskollärarna är medvetna om att miljön kan vara ett hinder för barn och ett maktuttryck. Allt material görs fysiskt tillgängligt för barnen så att de når material som de vill använda. Det material som inte är tillgängligt är otillgängligt ur en säkerhetssynpunkt. Exempelvis är saxar och material barnen kan sätta i halsen utom räckhåll. Förskollärarna har dock berättat för barnen vart det otillgängliga materialet finns så att barnen kan be att få använda detta under uppsikt av personal. Miljön är även tillgänglig med öppna dörrar och utspridd personal. Detta för att barnen ska känna sig trygga och våga göra det som faller dem in.

Förskollärare från avdelning 2 berättade att barnen kan ha makt över vuxna. Till exempel menade förskollärarna att man aldrig kan tvinga ett barn att äta mat eller besöka toaletten. De menar att man inte får försöka tvinga barnen i detta för att det leder till en konfliktsituation som förskollärarna inte kommer att vinna. Försök till tvång menar de bryter ner relation mellan pedagog och barn, och i värsta fall skapar det trauman hos barnet där exempelvis matsituationer associeras till negativt stimuli. Förskollärarna menar att man som pedagog istället ska sträva efter att skapa en trevlig måltidssituation för barnen där maten presenteras på ett inbjudande sätt. Det handlar, menar dem om att tala gott om maten och att istället använda beröm. Skäll och bestraffning menar förskollärarna är felaktigt och oetiskt.

Faktorer som påverkar arbetet med delaktighet och inflytande

Förskollärarna på båda avdelningarna menade att säkerhetsaspekter och omvårdnad var det som i synnerhet begränsade barnens möjlighet till inflytande och delaktighet. Detta kunde exempelvis vara material som gjordes otillgängligt då användandet medförde en risk för barnets hälsa. Exempel på sådant material var saxar, litet material såsom kulor som barnen kunde sätta i halsen eller giftig plast som förskollärarna ville minska barnens exponering för. Begränsningar i barnens möjlighet till inflytande och delaktighet på grund av omvårdnad var i högsta grad rutiner. Dessa rutiner menade förskollärarna var ett måste för barnens bästa och inkluderade frukost, lunch, mellanmål, blöjbyte, vila och utevistelse. Exempelvis fick barnen inte välja bort att byta blöja när de bajsat då förskollärarna menade att detta skulle skada barnet. Sådana beslut menade de kan inte barnet ta själv då de yngsta barnen inte förstår konsekvenserna av exempelvis ett uteblivet blöjbyte. Att ta det beslutet åt barnet definierades således som ett vuxenansvar.

En annan faktor som begränsade arbetet var personalbrist och lokaler. Avdelning 2 var fördelad över två våningar i en villa. De äldre barnen var på övervåningen med två pedagoger medan den tredje pedagogen var ensam på undervåningen med de yngsta barnen. Detta beskrev förskollärarna på avdelning 2 som problematiskt då de menade att det var svårt att vara närvarande och delaktig i det barnen gör som ensam pedagog i en barngrupp. Även på avdelning 1 menade de att arbetet med barns inflytande och delaktighet blev svårare när delar av personalen är borta. De menade också att barnen är mindre trygga med vikarier de inte

känner vilket även påverkar arbetet, då barnen behöver känna sig trygga i miljön för att uttrycka sin vilja. Personalen kunde även vara en faktor som gynnar arbetet då många förskollärare på en avdelning utgör exempelvis mindre planering per personal vilket i sin tur för med sig mer tid i barngrupp för förskollärarna.

Förskollärarna berättar att de är medvetna om att diverse normer och diskurser riskerar att påverka verksamheten. Dessa diskurser och normer är sådant som förskollärarna beskriver "sitter i väggarna". För att motarbeta detta menar de att det är av största vikt att ha en öppen dialog i arbetslaget gällande varför pedagogerna gör som de gör i verksamheten och om det är möjligt att göra på ett annat vis.

Diskussion

Studiens syfte är att bidra till kunskapandet om de yngsta barnens möjlighet till inflytande och delaktighet i förskolan. Resultatet visar att två arbetssätt dominerar. Det första arbetssättet går ut på att skapa valtillfällen för barnen där barnen på detta sätt får utöva inflytande. Det andra arbetssättet går ut på att genom hörstyrka och lyhördhet uppnå intersubjektivitet med barnen gällande vad de uttrycker. Att förstå barnet är alltså kärnan i arbetet och möjligen arbetet i sig.

Resultatdiskussion:

Arbete med inflytande och delaktighet genom inlyssnande och hörstyrka

Resultatet visar att förskollärarna på båda avdelningarna och då i synnerhet avdelning 1 i strävar efter att i första hand arbeta med inflytande och delaktighet genom att skapa en demokratisk gemenskap. Denna demokratiska gemenskap grundar sig i förskollärarnas gemensamma barnsyn och arbetssätt som de under lång tid tillsammans arbetat fram och finlipat genom en öppen kontinuerlig dialog i arbetslaget. Med detta som verktyg har de tillmötesgått barnen med hörstyrka och inlyssnande. Förskollärarnas mål har varit att skapa en förståelse för barnens uttryck. Förskollärarna menade även att alla sinnen måste användas för att lyssna till hela barnet då de uttrycker sig med hela sitt register och framför allt kroppsligt. Skapas intersubjektivitet mellan barn och förskollärare inträffar "lyset" hos barnet vilket är en bekräftelse på att de upplever inflytande. Förskollärarnas mål och utgångspunkt är att barnen får vistas bland vuxna de upplever försöker och vill förstå dem. Det är även viktigt att de vuxna är gediget intresserade av vad som är viktigt för barnen.

Resultatet av studien visar att det råder konsensus mellan resultatet och tidigare forskning. En intressant del av resultatet visar att kärnan i förskollärares verkan för de yngsta barnens delaktighet och inflytande är intersubjektivitet mellan förskollärare och barn. Detta har även visat sig vara det absolut viktigaste i Gillunds masteruppsats. Gillund (2006) menar att den viktigaste i aspekten i förståelsen av de yngsta barnen är just delat fokus – intersubjektivitet. Detta arbetssätt går väl i hand med förskolans läroplan där det bland annat framgår att förskolan ska uppmuntra att barnen framför sina idéer (Skolverket, 2018). Resultatet

sammanstämmer intressant nog med samtlig tidigare forskning som presenterats i bakgrunden. Detta kan tyda på att även samma teorier, normer och diskurser som tidigare forskning utgått ifrån arbetas med på de undersökta avdelningarna. Detta är i första hand ett sociokulturellt Reggio Emilia inspirerat arbetssätt. Åberg och Lenz-Taguchi (2018) menar nämligen att demokrati är det som sker i mötet mellan människor. De förespråkar även inlyssnande och hörstyrka som utgångspunkt för att skapa en demokratisk arena. Att i arbetslaget uppmuntra reflektion är viktigt menar de eftersom man utvecklar kunskap tillsammans. Detta betonade samtliga förskollärare i studien som outhärligt i förskolläraryrket som stort och så även i arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet. Resultatet visar även att förskollärarna säger sig utmana diskurser och arbeta aktivt för att omkonstruera normer vilket även det är något som Åberg och Lenz-Taguchi (2018) förespråkar. Resultatet visar att förskollärarna förespråkar att ta avstånd från de utvecklingspsykologiska normer som Johannessen och Sandvik (2009) menar är vanligt förekommande på förskolor. Detta hindrar dem dock inte från att använda utvecklingspsykologiska verktyg så som intoning och ord som intersubjektivitet. Normen om det kompetenta barnet är tydligt på båda avdelningarna vilket är något det sociokulturella perspektivet förespråkar.

Resultatet visar även att vissa faktorer som haft en negativ inverkan på arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet inte påträffats under denna undersökning. Exempelvis presenterar Gillund (2006) i sin forskning att förskollärare ofta brister i att lyssna till de yngsta barnen och utgår ifrån vuxnas perspektiv i planering av verksamheten. Detta har inte påträffats alls på avdelning 1 och i väldigt liten grad på avdelning 2. Jag har även upplevt förskollärarna vara flexibla gällande barnens reaktion över deras auktoritet. Istället för att kräva sin vilja har förskollärarna istället reflekterat över barnens reaktion och anpassat sitt agerande därefter. Detta går emot Gillunds (2006) forskning som visat att förskollärare ofta kräver att bli lyssnade till av barnen.

Arbete med delaktighet och inflytande genom val

På avdelning 2 arbetar förskollärarna i synnerhet med inflytande och delaktighet genom att skapa valsituationer för barnen. Även detta arbetssätt utgår ifrån en öppen kontinuerlig dialog mellan förskollärarna där de tillsammans diskuterar fram vilka aspekter barnen kan vara med och påverka. Slutsatsen gällande vad barnen kan vara med och påverka utgår ifrån vad

förskollärarna anser att barnen inte kan vara delaktiga i. Förskollärarna bestämmer i vilka situationer barnen kan göra val och när de inte kan göra val. Sammanfattningsvis begränsas valtillfällena barnen har till den kontexten förskollärarna bestämt, barnen kan inte göra val utanför dessa ramar.

Att låta barn göra val är ett sätt att arbeta med inflytande och delaktighet i förskolan (Åberg & Lenz-Taguchi, 2018; Dolk, 2013; Johannessen & Sandvik, 2009). Val är dock ingen dominerande metod i deras forskning utan ses snarare som en del i en helhet vad gäller arbetet med inflytande och delaktighet. Resultatet skiljer sig därför intressant nog från tidigare forskning. Även Ungerberg (2019) menar att val är ett vanligt arbetssätt på förskolor i arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet. Detta problematiseras dock då Ungerberg (2019) menar att detta arbetssätt snarast är anpassat för vuxna då de yngsta barnen inte nödvändigtvis på samma vis kan uttrycka sin vilja eller klarar av att förstå konsekvenserna av sitt val. Ungerberg (2019) förespråkar istället att utgå ifrån det yngsta barnet i utformningen av arbetssätt, följa barnen och se hur de gör inflytande. Fokus hamnar då istället på hur vi kan ta del av barns perspektiv vilket Eide och Winger (2005) förespråkar. Sett utifrån detta perspektiv kan arbetet med inflytande genom val snarare ses som obligatoriskt tvång via en metod som inte är anpassad för barnen.

Dessa valsituationer påminner om de Dolk (2013) skildrar när hon besökt en förskola som arbetade med "valstund". Under "valstunden" tvingas barnen att välja mellan ett antal aktiviteter. Ju fler barn som valt aktivitet desto färre alternativ finns kvar till barnen som får välja sist. Det sista barnet får då "välja" den aktivitet som är kvar och tvingas ta ansvar för att sysselsätta sig med den under en av förskolläraren bestämd tid. Dolk (2013) problematiserar detta då "valstunden" enligt henne är förenad med vuxnas makt gentemot barnen. Dolk (2013) menar även att det snarare rör sig om skendemokrati än barns möjlighet till inflytande då de vuxna bestämmer genom hela processen. Det är enligt henne just skendemokrati att tvinga ett barn att välja inom de ramar förskolläraren bestämt. Ungerberg (2019) problematiserar att inflytande måste vara något som ges från den vuxna till barnet. Barnen har möjlighet att själva utöva inflytande under lek i mötet med sin miljö. Exempelvis har barnen själva kontroll över hur de väljer att leka och utövar därigenom inflytande utan vuxen inblandning.

Faktorer som påverkar förskollärarnas arbete med delaktighet och inflytande

I analysen av materialet framkom i synnerhet två kategorier av faktorer som förskollärarna menade påverkade arbetet med inflytande och delaktighet. Den första kategorin är säkerhetssynpunkter. Detta rör sig om omvårdnadsrutiner så som matsituationer, blöjbyte, utevistelse och vila. Dessa får inte barnen påverka eller välja att avstå då omvårdnadsrutinerna är en del av vuxenansvaret och till för barnens välmående. Utan dessa omvårdnadsrutiner menar förskollärarna att barnen far illa och de prioriteras därför högt. Förskollärarna menar att man inte ska tillfråga barnet gällande saker som förskolläraren bestämt att barnet inte har något val i. Exempelvis tillfrågar inte förskollärarna barnets vilja i dessa situationer utan tar kontrollen över barnet tills omvårdnadssituationen är slutförd. Barnen har dock valet att välja exempelvis vem som byter blöja eller vilken färg de vill ha på pottan, alltså val inom det förskolläraren bestämt.

En annan säkerhetssynpunkt som begränsar är material som kan skada barnen. Material av giftig plast, smått material som kan stoppas i munnen eller vassa saxar är inte fritt tillgängliga för barnen. Sammanfattningsvis exkluderas sådant inflytande som kan leda till skada för barnet, exempelvis får inte ett barn stoppa en vass sax i munnen även om det är ett försök till inflytande. Detta innebär att barnens säkerhet väger tyngre än deras rätt till inflytande.

Det här kan definieras som ett exempel där olika aspekter av förskolans uppdrag krockar med varandra. I detta fall har förskollärarna vägt omsorgsuppdraget som tyngre än barnens rätt till inflytande och delaktighet. I läroplanen för förskolan står det att barnen ska erbjudas en väl avvägd dygnsrytm som utgår ifrån deras behov och vistelsetid (Skolverket, 2018). I detta inkluderas bland annat hälsosamma måltider, vila utevistelse, allt för att stimulera barnens trygghet, välbefinnande och hälsa. Å andra sidan väger förskolans demokratiska uppdrag tungt (Skolverket, 2018). Förskolan ska förankra samt förmedla respekt för mänskliga rättigheter. År 2020 blir även Barnkonventionen svensk lag (UNICEF Sverige, 2009). Att inte tillfråga barn i dessa frågor kan då ses som ett direkt lagbrott. Detta då Barnkonventionen slår fast vid att barn ska tillfrågas i de situationer som rör barnet.

Sandvik och Johanneson (2009) skriver att rutiner ofta används för att reglera barn. Deras forskning visar att rutiner ofta används oreflekterat i form av kontroll, där förskollärarna tar

makten över barnens vistelse på förskolan genom vuxeninitierade moment eller rent fysiskt genom att bära iväg barnen. Jag tolkar negativa undertoner från Sandvik och Johanneson (2009) gällande rutiner på förskolan. De beskriver situationer där barnen tvingas ner i barnstolar för att inte smita från samlingar, trots tydligt motstånd från barnen, eller situationer där barnen tvingas äta upp smörgåsen innan de får mjölk. Denna typ av oreflekterat rutintvång har uppmärksammats under observationerna på avdelningarna. Detta trots att förskollärarna är medvetna om sin makt och har barnens bästa som intention. Även Åberg och Lenz-Taguchi (2018) menar att det är viktigt att reflektera över varför rutiner ser ut som de gör och om det går att göra på något annat vis. De förespråkar ett tänkande i nya banor för att kunna öppna upp för nya möjligheter gällande barnens inflytande och delaktighet. Exempelvis genom att dela på barngruppen och låta några som vill vara kvar inne vara det medan resterande barngrupp går ut vid utevistelse. De förespråkar förskollärare att reflektera över varför de bryter barnens lek på grund av en rutinsituation, då de menar att dessa avbrott blir ett hinder för barnets fria lek.

Den andra faktorn som förskollärarna menade påverkar arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet är personalen. Analysen visar att antalet förskollärare per avdelning är en viktig faktor i arbetet, detta i synnerhet då ett delat förskolläraryrke leder till mer tid med barnen per förskollärare. När vikarier och icke ordinarie personal arbetar på avdelningarna påverkar det barnens inflytande. Detta då förskollärarna menar att de bäst kan verka för barnens möjlighet till inflytande. De menar också att barnen inte blir lika trygga med vikarier som ordinarie personal. Förskollärarna menar även att det är viktigt att utveckla sin yrkesroll genom systematisk reflektion själv eller med kollegor gällande varför man gör det man gör.

Detta sammanstämmer med tidigare forskning. Gillund (2006) menar att den viktigaste faktorn är förskolläraren och hur denne arbetar. Exempelvis är ett viktigt attribut att förskolläraren möter barnet som subjekt. Förskollärarna i studien menar att de är en förutsättning för att barnen ska få inflytande. Ungerberg (2019) utmanar denna syn och menar att barnen själva kan skapa inflytande i sin lek oberoende av förskolläraryrkes inblandning. Ungerberg (2019) menar att det snarare är miljön som verkar för de yngsta barnens möjlighet till inflytande och delaktighet. Åberg och Lenz-Taguchi (2018) menar precis som i studien att det är viktigt att förskollärarna reflekterar både ensamma och tillsammans i arbetslaget och med barnen.

Makt och barns motstånd

Samtliga förskollärare är medvetna om att de besitter makt jämt mot barnen. De upplever denna makt gentemot barnen både som obehaglig och icke önskvärd. De menar att det därför är av största vikt att diskutera bruket av denna makt i arbetslaget och inte använda mer auktoritet än nödvändigt. Förskollärarna på avdelning 1 undviker att använda ordet nej och reflekterar över om det istället är möjligt att säga ja till barnens önskemål. Förskollärarna menar att arbetet med inflytande och delaktighet även handlar om att få barnen att självmant välja att göra det förskollärarna vill. I dessa fall slipper förskollärarna att använda tillsägelser för att styra barnen. Detta anser de positivt då maktutövande har negativ inverkan på arbetet. Detta genom att barnet får reflektera över situationen och dess konsekvenser och utifrån detta göra egna val. Makt visar sig i en miljö som kan göras tillgänglig eller otillgänglig för barnen. I mat- och toaletsituationer är det barnen som har makten gentemot vuxna och där menar förskollärarna att det är viktigt att inte försöka använda makt utan istället inse att den finns hos barnen. När barnen gör motstånd mot vuxnas auktoritet sker detta fysiskt genom skrik eller att lämna platsen. Den kan även yttra sig subtilt eller indirekt med motstånd genom att ignorera förskolläraren, vända sig bort eller att ta kontrollen via lekregler.

Även om det ovan beskrivna inte är sådant som förskollärarna i första hand berättar om i relation till arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet så är det i högsta grad relaterat till arbetet. Detta då motstånd i sig är ett försök till inflytande (Dolk, 2013). Motstånd, menar Dolk (2013) har att göra med att barnet bryter mot en norm som ofta är osynliggjord, alltså som sitter i väggarna. Även Ungeberg (2019) menar att barns motstånd har att göra med barns försök att återta makten över sig själv i situationer där de upplever sitt inflytande begränsat av den vuxne. Exempelvis kan barnen reagera med motstånd när de upplever att deras försök till inflytande blir stoppat av förskollärarens regler. Det är därför väsentligt att fundera över varför barnet gör detta motstånd vilket i sig kan bli ett verktyg att omstrukturera normerna. Förskollärarna på avdelning 1 försöker undvika regler och reflekterar över om det går att säga ja till barnens önskemål istället för nej. Arnér (2006) menar att förskollärare ofta oreflekterat säger nej eller på grund av oro att barnens önskemål

leder till jobbiga situationer. Tillmötesgår förskollärarna istället barnens idéer visar Arnérs studie att detta ofta leder till koncentrerade lekar och sällan de jobbiga situationer som förskollärarna trodde.

Förskollärarna förespråkar att inte "köra över" barnen med auktoritet annat än med barnets hälsa i åtanke. Förskollärarna definierar sin makt över barnen som obehagligt och icke önskvärd. Trots detta har situationer observerats av vad som kan tolkas som systematisk oreflekterad maktöverträdelse gentemot barnen. Exempelvis har barn tvingats på haklappar trots att de uppvisat tecken på motstånd. I andra fall har barn som är upptagna med lek tvingats avbryta dessa för att vara med på obligatorisk samling trots tydliga protester. Samlingar har visat på regelstrukturer där barnen förväntas delta på vuxnas villkor. I dessa fall har förskollärarna på olika sätt försökt motivera sin vilja till barnen och inte lyssnat till barnets försök till inflytande. Jag funderar över om det är barnets eller förskollärarens vilja som prioriterats i dessa fall och om förskolläraren antagit att hennes perspektiv och inte barnets är det enda rätta. Hade det varit möjligt att byta till en mer bekväm haklapp eller göra samlingen frivillig? Hade det verkligen stört de andra barnen om någon har med sig leksaker till samlingen? Åberg och Lenz-Taguchi (2018) förespråkar att låta barnen äga samlingarna då detta gör barnen intresserade av att delta. Tvång och tillsägelser blir därigenom obehövt. Johannesen och Sandvik (2009) menar att sådana rutinsituationer ofta är oreflekterade och snarast används av de vuxna för att uttrycka sin maktposition gentemot barnen. Regler och rutinsituationer går även ofta i arv på avdelningar (Arnér, 2006). Detta bidrar till att behålla och reproducera diskurser där den vuxne står i centrum. Av denna anledning är det viktigt att observerade exempel som dessa synliggörs och ses som en möjlighet till reflektion i arbetslaget. Görs inte detta kan dessa mönster inte brytas.

Förskollärarna synliggör att även barnen har makt jämt emot förskollärarna vilket tyder på ett normbrytande förhållningssätt jämt emot barnen. Förskollärarna i studien hävdar att de är medvetna och reflekterande över sin makt jämt emot barnen och gör sitt bästa för att skapa demokratiska avdelningar med lyhördhet och närvaro jämt emot barnen och där deras initiativ till inflytande tas till vara. Detta sammanstämmer med tidigare forskning (Dolk (2013); Åberg & Lenz-Taguchi (2018); Johannesen & Sandvik (2009). Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2015) refererar till Johansson (2011) som i sin forskning definierar att avdelningar är av god kvalitet om de har ett klimat där förskollärarna lyssnar till barnen – den samspelande

atmosfären. Den samspelande atmosfären tyder på att förskolläraren känner sig trygg i sin yrkesroll och kan upprätthålla inlyssnandet även under stress vilket kunde observeras på båda avdelningarna.

Metoddiskussion

Metodvalen visade sig vara passande för studien då intervjuerna och observationerna tillsammans skapade en helhet och en djupare insikt i det som undersöks. Detta djup hade inte åstadkommit med enbart intervjuerna då observationerna medförde en insikt i det som förskollärarna i sitt agerande kunde beskriva i själva görandet, alltså det praktiska. Då observation inkluderar datainsamling genom fler sinnen än de semi-strukturerade intervjuerna gav detta en mer detaljrik beskrivning av arbetet. Detta då även data som inte går att samla in genom intervjuer kunde inkluderas. Det kunde till exempel röra sig om kroppsspråk, ansiktsuttryck och tonfall hos barn och förskollärare i det praktiska arbetet. Observationen möjliggjorde även inkludering av maktperspektivet och barns motstånd vilket blev betydelsefullt för studien. Observationerna gav mig även möjlighet att tolka de yngsta barnen direkt istället för att enbart utgå ifrån en andrahandstolkning från förskollärarna. Undersökningen hade kunnat genomföras enbart med intervjuer, jag tror dock att det inte hade fångat komplexiteten på samma sätt som i denna studie där dubbla metoder använts.

Jag uppfattar en paradox gällande intervjuguiden som påverkat studien i en negativ mening. Då liknande tidigare studier är av begränsad omfattning och ofta internationell upplevdes det utmanande för mig att spekulera gällande vilka områden som var viktiga att undersöka i min studie. Detta ledde till att svaren på studiens frågor visade sig vara annorlunda än vad som spekulerats innan datainsamlingen. Då svaren påverkas av intervjufrågorna hade det lett till högre tillförlitlighet att innan veta vilka intervjufrågor som var mest relevanta, vilket är just en paradox då intervjuguiden förberetts innan jag kände till svaret. Denna nya mark kan därför ses som både studiens svaghet och styrka. Detta då forskningsglappet i sig är en motivation för undersökning men samtidigt en utmaning och därigenom riskerar att medföra bristfällighet.

Även fokusgruppsamtal hade kunnat användas med misstänkt liknande utgång. För vidare forskning kan en studie gällande samlingssituationer vara av intresse. Detta då samlingar är

förenade med makt och studien visar på skillnader gällande hur detta arbetas med på olika avdelningar. Även forskning rörande de yngsta barnens delaktighet och inflytande vid utevistelse tycks lysa med sin frånvaro och kan därför motivera en studie. Jag påträffade en möjlig nationell koppling till arbetet med inflytande och delaktighet med de yngsta barnen. Detta då nästan enbart nordisk, i synnerhet Norsk forskning verkar finnas i ämnet. Detta skulle därför vara ett lämpligt ämne för forskning. En studie som undersöker barns makt gentemot förskollärare hade även varit intressant.

Slutsatser

För att kunna möjliggöra för de yngsta barnens inflytande och delaktighet krävs delat fokus mellan förskollärare och barnen. Detta då barnens inflytandemöjligheter blir begränsade om deras inflytandeförsök inte besvaras. Det krävs ett gediget intresse och en förmåga att lyssna med hela kroppen för att förstå barnet. När "lyset" inträffar hos barnet vet man att det känner sig förstått och bekräftat. "Lyset" kan därför ses som en bekräftelse att barnet känner sig förstått. De yngsta barnens inflytande och delaktighet hindras av den vuxnas makt över barnen. Studien visar att förskollärare trots goda intentioner försätter barnen i situationer av rutinmässig, oflekterad maktutövelse. Detta då diskursen om den vuxne som överordnad barnet är djupt rotad och normaliserad. I dessa situationer använder barnet motstånd som ett verktyg att återta makten över sitt inflytande. För att motverka detta krävs medvetenhet om makt och normer i arbetslaget och systematiska gemensamma reflektioner. Studien visar att förskollärare prioriterar barns omvårdnad högre än deras rätt till inflytande. I situationer där förskollärare bedömer omvårdnad som barns bästa stänger förskolläraren av barnets möjlighet till inflytande och tar istället kontrollen.

Referenser

- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (u.å.) *Att analysera kvalitativt material*. I Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (red.) (2015) Stockholm: Liber.
- Arnér, E. (2006). *Barns inflytande i förskolan: Problem eller möjlighet för de vuxna?* (Licentiatavhandling, Örebro Universitet, Örebro.)
- Brodin, M. & Hylander, I. (1997). *Att bli sig själv: Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. Stockholm: Liber.
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn – makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Gillund, M. (2006). *De yngste barnas medverknin g i barnehagens hverdagsliv*. Mastergradsoppgave. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Johanne, B., Winger, N. (2005) From the children's point of view: methodological and ethical challenges In Clark, A., Kjørholt, A.T., Moss, P. (red.) (2005). *Beyond listening: children's perspectives on early childhood services*. Bristol: The Policy Press.
- Johannesen, N. & Sandvik, N. (2009). *Små barns delaktighet och inflytande: några perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Johansson, E (2011) *Möten för lärande: Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan* (kunskapsöversikt, rev. Uppl.). I Engdahl, I. & Ärlemalm-Hagsér, E. (red.) (2015). *Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet*. Stockholm: Liber.
- Larsen, A. (2008). Norsk pedagogisk tidskrift. *Medverknin g som en etisk og demokratisk verdi*.

Sandvik, N. (2007). *De yngste barnas medverknning i barnehagen*.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket.

Ungerberg, K. (2019). *Flytande inflytande: Affektiva relationer mellan barn och miljön i förskolan*. (Doktorsavhandling, Karlstad Universitet, Karlstad).

UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

Vetenskapsrådet. (2018). *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2015). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor:

- Vad är delaktighet och inflytande i förskolan för dig?
- Hur arbetar ni med de yngsta barnens delaktighet och inflytande?
- Vad är viktigt att tänka på som pedagog i detta arbete?
- Finns det faktorer som hindrar detta arbete?
- Finns det faktorer som gynnar detta arbete?
- Vilka egenskaper är viktiga att besitta som pedagog för att gynna arbetet med de yngsta barnens inflytande och delaktighet?
- Hur uttrycker de yngsta barnen initiativ till inflytande?
- Upplever du att det finns diskurser och normer gällande de yngsta barnen som påverkar detta arbete?
- Hur tänker du att makt och kontroll påverkar detta arbete?
- Hur upplever du att de yngsta barnen uttrycker motstånd mot oss vuxna?
- Hur tänker du kring arbetet med de yngsta barnens delaktighet och inflytande kopplat till barnens känslouttryck?

Bilaga 2

Information till vårdnadshavare

Förskollärarytbildningen – Examensarbete LEFP17 - V18 Carolina Mohringe Gustafson

genomför en studie i kursen Examensarbete inom ramen för förskollärarytprogrammet vid Jönköping University. Övergripande fokus i studien är att undersöka pedagogiska och didaktiska frågor rörande förskolans policy och praktik. Mer specifikt handlar denna studie om att utveckla kunskap gällande arbetet med de yngsta barnens möjlighet till delaktighet och inflytande.

Carolina genomför denna studie i syfte att (a) bidra till kunskap om förskolan och dess verksamhet; (b) få erfarenhet av att genomföra empirisk forskning inom utbildning och undervisning; och (c) fullgöra kraven för att bli examinerad från förskollärarytprogrammet på Högskolan för Lärande och Kommunikation vid Jönköping University.

Om du accepterar att ditt barn får delta i denna studie kommer ditt barn att bli involverad i en eller flera av följande forskningsaktiviteter i förskolans lokaler:

Bli observerad av studentforskaren när han/hon deltar i ordinarie förskoleaktiviteter.

Interagerar med studentforskarna i vardagliga förskoleaktiviteter.

Samtalar med studentforskarna i informella individuella intervjuer.

Samtalar med studentforskarna i informella gruppintervjuer.

All information som genereras kommer att avidentifieras vilket garanterar att ditt barn inte kan bli identifierat. Dessutom kommer all information som genereras förvaras på ett säkert sätt som förhindrar att det försvinner t ex genom stöld. Du har din fulla rätt att avbryta ditt barns deltagande och därmed ta tillbaka samtycke när som helst och av vilken orsak som helst. Om du har frågor gällande den här undersökningen och/eller ditt deltagande, vänligen kontakta kursansvarig, Ann Ludvigsson (ann.ludvigsson@ju.se) eller examinator, Carin Falkner (carin.falkner@ju.se)

